

УДК 336.22:657:004.9

DOI: <https://doi.org/10.37734/2409-6873-2026-2-14>

ОПОДАТКУВАННЯ КРИПТОАКТИВІВ В УКРАЇНІ: ОБЛІКОВІ МОДЕЛІ ТА ЄВРОПЕЙСЬКІ ПРАКТИКИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ

О. В. ОНИЩЕНКО

кандидат економічних наук, доцент,

Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3272-9755>

Анотація. Мета статті полягає в теоретико-прикладному обґрунтуванні підходів до оподаткування та бухгалтерського обліку операцій з криптоактивами в умовах трансформації податкової системи України та євроінтеграції. **Методика дослідження.** Методи дослідження охоплюють логічне узагальнення, структурно порівняльний аналіз, систематизацію нормативних актів для інтерпретації практики оподаткування криптоактивів в Україні та ЄС. **Результати.** Визначено економіко-правову природу криптоактивів, узагальнено підходи до їх класифікації, проаналізовано оподаткування доходів фізичних і юридичних осіб, окреслено можливості застосування ПДВ з урахуванням європейського досвіду. **Практична значущість результатів дослідження.** Результати дослідження підвищують прозорість режиму оподаткування, зниження податкових і комплаєнс ризиків та гармонізацію з європейськими стандартами.

Ключові слова: криптоактиви, оподаткування, податок на додану вартість, бухгалтерський облік, документальне підтвердження, AML/CTF, віртуальні активи, податкова система, фінансова безпека.

Постановка проблеми в загальному вигляді та зв'язок із найважливішими науковими чи практичними завданнями. Стрімкий розвиток ринку криптоактивів та їх інтеграція у фінансові та господарські процеси зумовлюють якісно нові виклики для системи оподаткування й бухгалтерського обліку як у світі, так і в Україні. В умовах цифровізації економіки криптовалюти дедалі частіше використовуються як інвестиційний інструмент і альтернативний засіб платежу, однак національне законодавство тривалий час не забезпечувало їх чіткого правового статусу, що спричиняло правову невизначеність для учасників ринку та контролюючих органів. Попри прийняття Закону України «Про віртуальні активи» та підготовку змін до Податкового кодексу, питання порядку оподаткування, документального підтвердження операцій та відображення криптоактивів у звітності залишаються фрагментарно врегульованими й потребують систематизації з урахуванням європейського досвіду.

Проблема ускладнюється тим, що на практиці доходи від операцій з криптоактивами вже оподатковуються за загальними нормами податкового законодавства, тоді як єдині підходи до їх класифікації, оцінки та обліку ще не сформовані. Це створює ризики подвійного трактування податкових зобов'язань, виникнення спорів під час перевірок, а також підвищує навантаження на бухгалтерів і аудиторів, які змушені адаптувати традиційні методики до нових цифрових активів. Особливо гостро постає питання ПДВ при операціях з крип-

тоактивами, де відсутність усталеної практики в Україні контрастує з підходом ЄС, що базується на рішеннях Суду ЄС та положеннях податкових директив.

Зв'язок окресленої проблеми з найважливішими науковими та практичними завданнями полягає у необхідності розроблення теоретично обґрунтованих та прикладно орієнтованих підходів до оподаткування й обліку криптоактивів, які б забезпечували баланс між фіскальними інтересами держави та потребами бізнесу. Наукове значення дослідження полягає у поглибленні розуміння економічної природи криптоактивів, формуванні класифікаційних ознак для цілей оподаткування та обліку, а також узагальненні європейського регуляторного досвіду. Практичне значення зумовлене потребою вироблення рекомендацій для законодавців, податкових органів, підприємств і фінансово-кредитних установ щодо впровадження прозорих механізмів оподаткування, документального підтвердження операцій, управління податковими й AML ризиками та забезпечення достовірності фінансової звітності в умовах розвитку ринку віртуальних активів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні й практичні аспекти трансформації податкової системи в епоху криптоізації та особливості оподаткування криптоактивів є предметом досліджень багатьох вітчизняних і зарубіжних учених. Міжнародний досвід цифровізації податкової сфери та підходів до оподаткування криптоактивів ґрунтовно висвітлено в роботах

О. Бурашнікової [1] та В. Моїсєєва [2], які аналізують зміни у фіскальній політиці під впливом розвитку віртуальних активів і цифрових платформ. Важливим підґрунтям для розуміння макрофінансових наслідків криптоізації є дослідження Н. Давиденко [3], присвячене впливу тіньової економіки на функціонування податкової системи, а також праця Л. Ємельяненко [4], де розглянуто роль податкових інструментів у системі детінізації економіки. А. Колісник [5] визначила ключові особливості оподаткування в умовах становлення цифрової економіки, акцентуючи на необхідності адаптації податкових механізмів до нових форм створення вартості, тоді як В. Оджиковський [6] здійснив порівняльний аналіз законопроектів щодо регулювання віртуальних активів в Україні, що дозволяє оцінити еволюцію національної нормативної бази.

Окрему групу становлять праці, присвячені правовому статусу, розвитку та особливостям функціонування криптовалюти як об'єкта оподаткування. Дослідження І. Макарова та А. Шоар [7] сфокусовані на структурі ринку криптовалют, поведінці учасників та ризиках концентрації, що має безпосереднє значення для формування податкової політики. У роботах Н. Сарфо [8], С. Фолей [9] аналізуються питання легалізації доходів, тіньових операцій з використанням криптовалют, а також можливості застосування податкових інструментів для обмеження протиправної діяльності в цифровому середовищі. Таким чином, у науковій літературі накопичено значний масив напрацювань щодо впливу криптовалют на податкові системи, однак комплексна методика їх оподаткування та обліку з урахуванням національної специфіки й вимог AML/CTF залишається недостатньо розробленою, що й зумовлює актуальність подальших досліджень у цьому напрямі.

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою статті є теоретико-методичне обґрунтування та розроблення практичних підходів до оподаткування й бухгалтерського обліку операцій з криптовалютами в Україні з урахуванням сучасних європейських тенденцій регулювання ринку віртуальних активів. Досягнення поставленої мети передбачає поетапне розв'язання низки взаємопов'язаних завдань. У межах дослідження передбачено: узагальнити теоретичні підходи до визначення економічної сутності криптовалют і їх класифікації для цілей оподаткування та бухгалтерського обліку; проаналізувати чинний стан правового й податкового регулювання операцій з криптовалютами в Україні, включно з очікуваними змінами до податкового законодавства; дослідити підходи країн Європейського Союзу до оподаткування доходів від криптовалют та застосування ПДВ до операцій з ними, враховуючи рішення

Суду ЄС та положення регламенту MiCA; обґрунтувати методичні засади документального підтвердження операцій з криптовалютами й права власності на них у бухгалтерському обліку та під час податкового контролю; визначити ключові ризики, пов'язані з використанням криптовалют у контексті AML/CTF, та окреслити інструменти їх мінімізації в обліковій і контрольній практиці; сформулювати практичні рекомендації для законодавців, податкових органів, підприємств і фінансово-кредитних установ щодо вдосконалення системи оподаткування та обліку криптовалют і гармонізації національних підходів із європейськими стандартами.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Криптовалюта сьогодні фактично сприймається як звичайний інвестиційний актив як у світі, так і в Україні. Водночас податкові органи наполягають, що в Україні вона досі не має визначеного правового статусу зокрема, відсутня нормативна база для її класифікації та регулювання операцій з нею [10]. Спеціального законодавства, яке б комплексно регулювало обіг криптовалюти, наразі немає. Закон України «Про віртуальні активи» від 17.02.2022 № 2074-IX так і не набрав чинності, оскільки його введення залежить від ухвалення змін до Податкового кодексу щодо оподаткування операцій з віртуальними активами [11].

Разом з тим, з метою врегулювання правовідносин, що виникають у зв'язку з оборотом віртуальних активів в Україні, визначення прав та обов'язків учасників ринку віртуальних активів, засади державної політики у сфері обороту віртуальних активів на сьогодні прийнято Закон України від 17 лютого 2022 року № 2074-IX «Про віртуальні активи», який набере чинності з дня набрання чинності змін до ПКУ щодо особливостей оподаткування операцій з віртуальними активами.

Лише 3 вересня 2025 року Верховна Рада підтримала у першому читанні законопроект №10225-д про легалізацію ринку віртуальних активів в Україні, покликаний врегулювати ці питання. До його остаточного ухвалення фактично єдине нормативне визначення криптовалюти міститься у Законі України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 06.12.2019 № 361-IX. У ньому віртуальний актив описано як «цифрове вираження вартості, яким можна торгувати у цифровому форматі або переказувати і яке може використовуватися для платіжних або інвестиційних цілей».

Попри відсутність чіткої класифікації, фіскальні органи продовжують оподатковувати доходи від операцій з криптовалютою за загаль-

ними нормами Податкового кодексу України (таблиця 1).

З таблиці видно, що правила оподаткування операцій з криптоактивами в Україні передбачають різні підходи до оподаткування для фізичних та юридичних осіб. Для фізичних осіб основним об'єктом оподаткування виступає дохід, отриманий від продажу або обміну віртуальних активів, при цьому оподаткування здійснюється за ставкою податку на доходи фізичних осіб та військового збору. Водночас для юридичних осіб операції з криптоактивами розглядаються як частина господарської діяльності підприємства, що зумовлює їх відображення у фінансовій звітності та оподаткування в межах податку на прибуток підприємств.

Крім того, суттєвою відмінністю є порядок визначення бази оподаткування та обліку витрат. Якщо для фізичних осіб оподатковується переважно різниця між доходом від реалізації криптоактивів та витратами на їх придбання, то для юридичних осіб важливим стає питання бухгалтерського обліку, зокрема визначення справедливої вартості активів, їх переоцінки та відображення фінансового результату у звітності підприємства. Також юридичні особи мають обов'язок вести детальний облік операцій та відображати відповідні показники у фінансовій та податковій звітності.

Отже, наведені у таблиці дані свідчать про те, що майбутня система оподаткування криптоактивів в Україні буде і далі орієнтована на диференційований підхід до різних категорій платників податків. Такий підхід дозволяє врахувати специфіку здійснення операцій з віртуальними активами, забезпечити прозорість їх обліку та створити передумови для інтеграції українського регулювання у європейський фінансовий простір.

Оподаткування податком на додану вартість операцій з віртуальними активами є одним із найбільш дискусійних питань сучасної фінансової та податкової практики. Основна проблема полягає у визначенні економічної природи криптоактивів: чи слід розглядати їх як товар, фінансовий інструмент або альтернативний засіб платежу. Від обраної класифікації безпосередньо залежить порядок застосування ПДВ та підходи до бухгалтерського обліку таких операцій.

У країнах Європейського Союзу формування підходу до оподаткування криптоактивів значною мірою було визначено рішенням Суду Європейського Союзу у справі *Skatteverket v. David Hedqvist*. Суд дійшов висновку, що операції з обміну традиційної валюти на біткоїн і навпаки мають розглядатися як операції з валютним обміном, які відповідно до Директиви 2006/112/ЄС звільнюються від оподаткування ПДВ [12, 13]. Такий підхід базується на тому, що криптовалюти використовуються як альтернативний платіжний засіб і не мають самостійної споживчої вартості як товар.

У подальшому розвиток регуляторної бази ЄС був посилений прийняттям регламенту MiCA, який встановлює комплексні правила функціонування ринку криптоактивів. Хоча цей регламент безпосередньо не регулює питання ПДВ, він формує єдину класифікацію криптоактивів та створює передумови для уніфікації підходів до їх податкового та бухгалтерського обліку [14].

В Україні питання оподаткування операцій з криптоактивами, зокрема щодо застосування ПДВ, залишається відкритим і перебуває на стадії законодавчого формування. Закон України «Про віртуальні активи» заклав правові основи функціонування ринку криптоактивів, однак повноцінна

Таблиця 1

Правила оподаткування: різниця між фізичними та юридичними особами

Критерій	Фізичні особи	Юридичні особи
Об'єкт оподаткування	Прибуток від операцій з криптоактивами (різниця між ціною продажу та придбання)	Фінансовий результат від операцій з криптоактивами, відображений у бухгалтерському обліку
Основний податок	Податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) – очікувана ставка 18%	Податок на прибуток підприємств – базова ставка 18%
Додаткові платежі	Військовий збір – 5%	Можливі коригування фінансового результату відповідно до податкового законодавства
Момент виникнення доходу	У момент продажу або обміну криптоактиву	Визначається за правилами бухгалтерського обліку та моментом визнання доходу
Облік витрат	Враховується документально підтверджена вартість придбання криптоактиву	Витрати формуються відповідно до правил бухгалтерського обліку та МСФЗ
Переоцінка активів	Зазвичай не враховується до моменту реалізації активу	Може визнаватися через фінансовий результат залежно від облікової політики
Звітність	Відображення доходу у річній податковій декларації	Відображення у фінансовій звітності підприємства та декларації з податку на прибуток

Джерело: сформовано автором на основі [10]

імплементация його положень пов'язана з необхідністю внесення змін до податкового законодавства [11]. З огляду на євроінтеграційний курс України, очікується, що майбутня модель оподаткування буде значною мірою орієнтована на європейський підхід, відповідно до якого операції обміну криптовалюти можуть бути звільнені від ПДВ, тоді як оподаткування застосовуватиметься до товарів і послуг, що оплачуються криптоактивами.

Таким чином, досвід Європейського Союзу демонструє поступове формування системного підходу до оподаткування криптоактивів, який ґрунтується на їх трактуванні як фінансового інструменту або альтернативного засобу платежу (таблиця 2). Для України цей досвід є важливим орієнтиром у процесі гармонізації податкового законодавства та формування прозорого механізму обліку й оподаткування операцій з віртуальними активами.

З таблиці видно, що країни Європейського Союзу вже сформувавши відносно чіткий підхід до оподаткування операцій з криптоактивами, відповідно до якого обмін криптовалюти на фіатні гроші розглядається як фінансова операція та звільняється від ПДВ. Водночас в Україні правове регулювання цього питання перебуває на етапі формування, а остаточні правила оподаткування ще не закріплені у податковому законодавстві. Це свідчить про необхідність подальшої гармонізації української нормативної бази з європейськими стандартами, що дозволить забезпечити прозорість операцій з віртуальними активами та ефективне функціонування податкової системи. Однією з ключових проблем бухгалтерського обліку операцій з криптоактивами є питання документального підтвердження таких операцій під час податкових перевірок. На відміну від традиційних фінансових інструментів, операції з криптовалютами здебільшого здійснюються через

міжнародні криптовалютні біржі та децентралізовані платформи, що ускладнює їх формальне документальне оформлення відповідно до вимог українського податкового законодавства.

На практиці основним джерелом документального підтвердження операцій з криптоактивами виступають виписки з криптовалютних бірж та історія транзакцій у блокчейні. Більшість криптобірж надають користувачам можливість формування детальних звітів (transaction history), у яких відображаються дата операції, вид криптоактиву, кількість токенів, курс операції та комісія платформи. Саме такі звіти можуть використовуватися як первинні документи для підтвердження факту придбання або продажу криптовалюти [15].

Додатковим джерелом підтвердження є публічні дані блокчейну. Оскільки більшість криптовалют функціонують на основі відкритих розподілених реєстрів, інформація про транзакції зберігається у мережі та може бути перевірена за допомогою спеціалізованих сервісів блокчейн-експлорерів. Наявність публічної адреси гаманця дозволяє простежити історію операцій та підтвердити дату і обсяг отриманих активів [16].

Для цілей податкового контролю важливо також забезпечити зв'язок між криптоопераціями та банківськими транзакціями. Це досягається шляхом збереження банківських виписок про переказ коштів на криптобіржі або про виведення коштів з біржі на банківський рахунок. Такі документи підтверджують джерело походження коштів та фактичне отримання доходу, що є важливим елементом під час визначення бази оподаткування.

З практичної точки зору для легалізації криптовалютних операцій у бухгалтерському обліку підприємствам доцільно формувати комплексний пакет підтвердних документів. До такого пакету можуть входити: звіти з криптобірж, скріншоти

Таблиця 2

ПДВ при операціях з віртуальними активами: досвід ЄС та українські реалії

Аспект	Досвід ЄС	Українські реалії
Правовий статус операцій з криптовалютою	Після рішення Суду ЄС у справі Hedqvist операції обміну криптовалюти на фіатні гроші звільняються від ПДВ як фінансові послуги.	Спеціальний режим оподаткування ще формується; законодавство щодо віртуальних активів перебуває на етапі імплементации.
Нормативна база	Регулювання здійснюється на основі Директиви 2006/112/ЄС та практики Суду ЄС.	Закон України «Про віртуальні активи» створює правову основу, однак податкові механізми деталізуються у податковому законодавстві.
Підхід до ПДВ	Більшість операцій з обміну криптоактивів трактується як фінансові операції та звільняються від ПДВ.	Чітка практика ще не сформована; можливе застосування загальних правил оподаткування фінансових операцій.
Регуляторна інтеграція	Регламент MiCA створює єдині правила для ринку криптоактивів у ЄС.	Україна орієнтується на гармонізацію законодавства з європейськими стандартами.

Джерело: сформовано автором на основі [11–14]

або PDF виписки історії транзакцій, дані блокчейн експлорерів, банківські виписки, а також внутрішні бухгалтерські довідки щодо оцінки вартості криптоактивів на дату операції. Використання такого підходу дозволяє мінімізувати ризики під час податкових перевірок та забезпечує належне документування операцій з віртуальними активами.

Водночас слід враховувати, що в Україні нормативне регулювання криптовалютного ринку ще перебуває на стадії формування. Законодавство про віртуальні активи та відповідні зміни до Податкового кодексу мають остаточно визначити порядок обліку та оподаткування таких операцій, що створить більш чіткі вимоги до їх документального підтвердження [17].

У контексті операцій з криптоактивами одним із ключових питань для бухгалтерського обліку та податкового контролю є підтвердження права власності на криптовалюти, яке в реальності визначається контролем над приватними ключами (таблиця 3). Приватний ключ – це криптографічний елемент, що дає ексклюзивний доступ до криптовалютного гаманця, і саме він свідчить про володіння відповідними цифровими активами. Важливою умовою для визнання прав власності є документальне підтвердження того, що суб'єкт господарювання володіє та контролює приватні ключі, що відповідають відповідним адресам у блокчейні.

Документальне підтвердження права власності на приватні ключі є ключовим аспектом для легалізації криптовалютних активів та підтвердження їх у випадках податкових перевірок чи юридич-

них спорів. Існують різні способи підтвердження: від зберігання ключів у апаратних чи програмних гаманцях, підписаних транзакцій та повідомлень, виписок із криптобірж, мультипідписних схем до офіційних нотаріальних засвідчень. Кожен із способів має свої переваги та обмеження, що необхідно враховувати при виборі методу підтвердження власності на криптоактиви [18].

З таблиці видно, що найнадійніші способи підтвердження права власності передбачають комбінацію технічних та юридичних методів. Наприклад, апаратні гаманці забезпечують високий рівень безпеки, тоді як нотаріальні засвідчення надають юридичну силу. Підписані транзакції дозволяють однозначно підтвердити контроль над активами, а мультипідписні схеми зменшують ризик втрати ключів. Такий підхід допомагає забезпечити комплексну легалізацію криптоактивів і підготовку до податкових перевірок.

Право власності на приватний ключ може бути підтвержене через кілька практичних механізмів. По перше, підприємство може надати копії ключів або їх захищених частин із описом методики їхнього зберігання (апаратний або програмний гаманець, мультипідписні схеми тощо) разом із реєстраційними даними криптобіржі та історією транзакцій для відповідних адрес. Також корисним підтвердженням є надання підписаних блокчейн транзакцій, де приватний ключ використовується для цифрового підпису повідомлення або транзакції, що підтверджує контроль над активами [19].

Другим джерелом підтвердження можуть бути звіти з криптовалютних бірж або електронних

Таблиця 3

Способи підтвердження права власності: переваги та обмеження

Спосіб підтвердження права власності	Опис	Переваги	Обмеження
Апаратні гаманці (Hardware Wallets)	Зберігання приватного ключа на спеціальному пристрої	Високий рівень безпеки, контроль власника	Можлива втрата пристрою, потреба у резервних копіях
Програмні гаманці (Software Wallets)	Зберігання ключів у локальному або хмарному додатку	Зручність, швидкий доступ до активів	Ризик хакерських атак, залежність від провайдера
Підписані транзакції або повідомлення	Надання підпису ключем для підтвердження контролю над активом	Однозначне підтвердження власності	Потребує технічних знань, можна використати лише один раз
Виписки з криптобірж	Документальна історія операцій на біржі	Легко отримати, визнається біржами та аудитором	Залежність від біржі, не повністю підтверджує контроль над ключами
Мультипідписні гаманці (Multisig)	Ключі розділені між кількома особами/пристроями	Знижує ризик втрати, підвищує безпеку	Складніше у використанні, потребує координації
Нотаріальні засвідчення	Юридичне підтвердження права власності на ключ	Визнання в суді та податкових перевірках	Додаткові витрати, залежність від законодавства

Джерело: сформовано автором на основі [15–18]

гаманців, у яких вказано ідентифікатори адрес, що належать підприємству, разом із деталями щодо входів і виходів коштів. Для підвищення достовірності такі звіти повинні містити дані про походження адреси, дату її створення та, за можливості, метод підтвердження афіліації з підприємством (електронна переписка з біржею, підтвержені KYC документи тощо) [20].

У податковій практиці та під час перевірок ДПС підтвердження права власності на приватні ключі є важливою складовою доказової бази. Податкові органи можуть вимагати додаткові пояснення щодо способів зберігання ключів, процедур їх резервного копіювання та рівня захисту, особливо для великих обсягів криптоактивів. Це важливо не лише для встановлення факту володіння активом, а й для уникнення ризику невірної класифікації активів та пов'язаних із цим податкових наслідків [21].

Таким чином, підприємствам, які здійснюють операції з криптовалютами, необхідно заздалегідь продумати систему документального підтвердження права власності на приватні ключі, що включає комплекс заходів від детального опису технічної інфраструктури до збереження копій відповідних доказів у бухгалтерському архіві.

У сучасних умовах бухгалтерський облік криптоактивів неможливо розглядати без врахування ризиків, пов'язаних із відмиванням коштів (anti money laundering – AML). Криптовалютні транзакції за своєю природою децентралізовані й часто анонімні, що створює потенційну можливість використання криптоактивів у незаконній діяльності, включно з легалізацією доходів від злочинної діяльності та фінансуванням тероризму [22]. Саме тому і податкові органи, і банки, і внутрішні служби контролю підприємств звертають особливу увагу на забезпечення відповідності принципам AML.

Основним інструментом для боротьби з відмиванням коштів є система комплексної перевірки контрагентів та джерел походження криптовалют-

них активів. Бухгалтер, відповідальний за облік криптооперацій, повинен застосовувати підходи, що дозволяють встановити легітимність отриманих коштів. Серед таких підходів – моніторинг блокчейн транзакцій за допомогою спеціалізованих аналітичних платформ (blockchain analytics), співставлення інформації про адресу гаманця з відкритими базами даних та оцінка ризику контрагента на обох кінцях транзакції [23].

Крім того, важливим елементом внутрішнього контролю є використання процедур Know Your Customer (KYC) і клієнтських профілів, що дозволяють пов'язати криптовалютну адресу з конкретною особою або організацією. Це має ключове значення при виявленні транзакцій, пов'язаних із відомими ризиковими адресами, платформами або юрисдикціями, які мають слабе AML регулювання. За відсутності таких підтверджень бухгалтер може ініціювати додаткові запити документів і пояснень від контрагента, перш ніж визнавати операцію для цілей обліку і звітності [24].

Професійні стандарти та нормативні вимоги також вимагають від підприємств розробки внутрішніх політик AML/CTF (combating the financing of terrorism), які описують контрольні процедури, механізми моніторингу транзакцій і відповідальних осіб за перевірку «чистоти» криптовалютних надходжень. Використання автоматизованих систем відстеження транзакцій, інтеграція з базами ризикових адрес і регулярний аудит криптовалютних активів можуть значно підвищити прозорість обліку та знизити ризики невідповідності вимогам AML (таблиця 4) [25].

З таблиці видно, що для ефективної перевірки «чистоти» криптовалютних надходжень бухгалтеру необхідно поєднувати декілька інструментів. Blockchain-аналітика та моніторинг ризикових списків забезпечують високий рівень виявлення підозрілих транзакцій, тоді як KYC і внутрішні політики AML/CTF створюють основу для системного контролю. Автоматизовані системи сповіщень дозволяють своєчасно реагувати на потен-

Таблиця 4

Інструменти і процедури перевірки «чистоти» криптовалютних надходжень

Інструмент / процедура	Що саме перевіряється	Рівень ефективності
Blockchain аналітика	Аналіз історії транзакцій, джерел надходжень	Високий – дозволяє виявити ризикові адреси
KYC (Know Your Customer)	Ідентифікація контрагента, документи клієнта	Середній – залежить від повноти даних
Моніторинг ризикових списків	Перевірка на включення до санкційних чи ризикових баз	Високий при регулярному оновленні
Внутрішні політики AML/CTF	Регламентация процедур контролю та моніторингу	Дуже високий при належному впровадженні
Автоматизовані системи сповіщень	Сигнали про підозрілі транзакції	Високий – дозволяє своєчасно реагувати

Джерело: сформовано авторами на основі [22–25]

ційні ризики, підвищуючи ефективність процесу контролю.

Висновки із зазначених проблем і перспективи подальших досліджень у поданому напрямі. Узагальнення проведеного дослідження дозволяє констатувати, що правове та податкове регулювання операцій з криптоактивами в Україні перебуває на етапі активного формування та значно відстає від підходів, які вже запроваджені в Європейському Союзі. У той час як у ЄС, зокрема на основі рішення Суду ЄС у справі Hedqvist та положень Директиви 2006/112/ЄС і регламенту MiCA, сформовано відносно узгоджену модель класифікації та оподаткування криптоактивів, українська система все ще спирається переважно на загальні норми податкового законодавства та фрагментарні роз'яснення фіскальних органів. Така ситуація створює підвищені ризики правової невизначеності як для платників податків, так і для контролюючих органів, зумовлюючи потребу у прискореній гармонізації національних правил із європейськими стандартами.

Перспективна модель оподаткування криптоактивів в Україні має ґрунтуватися на диференційованому підході до фізичних та юридичних осіб, що вже простежується в очікуваних змінах до Податкового кодексу та проєкті спеціального законодавства. Для фізичних осіб доцільним є збереження оподаткування прибутку від операцій з криптоактивами за ставками ПДФО та військового збору з чітким визначенням порядку обліку витрат і моменту виникнення доходу, тоді як для юридичних осіб ключове значення має коректне відображення криптоактивів у бухгалтерському обліку, включно з оцінкою справедливої вартості, переоцінкою та впливом на фінансовий результат. У цьому контексті важливо забезпечити методичну узгодженість між національними стандартами бухгалтерського обліку, МСФЗ та майбутніми податковими правилами щодо цифрових активів.

Окрему увагу необхідно приділити питанням оподаткування податком на додану вартість операцій з криптоактивами, оскільки вибір підходу до їх класифікації (як фінансових інструментів, товарів чи альтернативного платіжного засобу) має принциповий вплив на режим ПДВ. Досвід ЄС свідчить на користь трактування операцій обміну криптовалют на фіатні гроші як фінансових послуг, що звільняються від ПДВ, тоді як оподаткування має зосереджуватися на товарах і послугах, придбаних за криптоактиви. Для України доцільно орієнтуватися на такий підхід, одночасно розробляючи прозорі правила для транзакцій у сфері DeFi, стейкінгу та інших інноваційних фінансових сервісів, які базуються на використанні віртуальних активів.

З позиції бухгалтерського обліку однією з ключових проблем лишається документальне під-

твердження операцій з криптоактивами та права власності на них, що є критично важливим як для формування достовірної фінансової звітності, так і для проходження податкових перевірок. Практика показує, що найбільш ефективним є формування комплексного пакета доказів, який включає звіти та виписки з криптовалютних бірж, дані блокчейн експлорерів, банківські виписки, внутрішні бухгалтерські довідки та, за потреби, документи щодо зберігання приватних ключів (апаратні чи програмні гаманці, мультипідписні схеми, нотаріальні засвідчення тощо). Поєднання технічних і юридичних методів підтвердження права власності дозволяє знизити ризики оскарження податкових зобов'язань та підвищити довіру до звітності суб'єктів господарювання.

З урахуванням високих ризиків використання криптоактивів для відмивання коштів та фінансування тероризму особливого значення набуває інтеграція вимог AML/CTF у систему бухгалтерського обліку й внутрішнього контролю підприємств. Бухгалтер та служби комплаєнсу мають застосовувати інструменти блокчейн аналітики, процедури KYC, моніторинг санкційних і ризикових списків, а також внутрішні політики AML/CTF, що регламентують порядок ідентифікації контрагентів, аналізу джерел походження коштів та реагування на підозрілі транзакції. Використання автоматизованих систем сповіщень і регулярний аудит криптовалютних операцій підвищують ефективність контролю й сприяють зниженню регуляторних ризиків.

Беручи до уваги наведені висновки, доцільно сформулювати такі практичні рекомендації для ключових стейкхолдерів.

Для законодавців та регуляторних органів:

– прискорити імплементацію Закону України «Про віртуальні активи» та пов'язаних із ним змін до Податкового кодексу, забезпечивши максимальну узгодженість з нормами європейського права, зокрема регламентом MiCA та підходом ЄС до ПДВ;

– розробити офіційні методичні рекомендації щодо бухгалтерського обліку криптоактивів для різних категорій суб'єктів господарювання, включно з питаннями оцінки, переоцінки, визнання доходів та витрат;

– затвердити чіткі вимоги до документального підтвердження операцій з криптоактивами та права власності на них, враховуючи можливості використання блокчейн даних, звітів бірж і засобів зберігання приватних ключів.

Для підприємств та фінансово кредитних установ:

– розробити й впровадити внутрішні регламенти щодо обліку та оподаткування операцій з криптоактивами, включно з описом бізнес процесів, відповідальних осіб, принципів оцінки й розкриття інформації у фінансовій звітності;

– створити комплексну систему документального супроводу криптооперацій, що передбачає накопичення технічних, фінансових і юридичних доказів, необхідних для податкового та фінансового контролю;

– інтегрувати вимоги AML/CTF у процеси обліку криптоактивів, використовуючи інструменти блокчейн аналітики, KYC процедури та системи моніторингу ризикових контрагентів.

Для бухгалтерів і аудиторів:

– підвищувати кваліфікацію у сфері цифрових фінансових технологій, оподаткування криптоактивів та застосованих стандартів фінансової звітності, враховуючи рекомендації міжнародних організацій та провідних консалтингових компаній;

– у практичній роботі застосовувати підхід «обережного оптимізму», поєднуючи викорис-

тання інноваційних інструментів із максимально повним документальним оформленням кожної операції;

– ініціювати впровадження в облікову політику підприємств положень, що чітко регламентують порядок класифікації криптоактивів, їх визнання, оцінки, переоцінки та відображення у звітності, з урахуванням наявних роз'яснень податкових органів і судової практики.

Таким чином, комплексне поєднання нормативного вдосконалення, методичної підтримки та посилення внутрішніх систем контролю дозволить сформувати більш прозорий, передбачуваний і безпечний режим обліку й оподаткування операцій з криптоактивами в Україні, сприяючи інтеграції національної фінансової системи до європейського економічного простору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бурашнікова О.С. Міжнародний досвід цифровізації в податковій сфері. *Філософія економіки та управління*. № 14 (91). 2023. DOI: <https://doi.org/10.32782/hst-2023-14-91-17>
2. Моїсєєв В. Оподаткування криптовалют: світова практика в Україні. URL: <https://thepage.ua/ua/economy/opodatkuвання-kriptovalyut-u-sviti-ta-ukrayini-u-zhovtni-2023-roku>
3. Давиденко Н. М., Жовніренко О. В., Оліфер І. О. Вплив тіньової економіки на податкову систему країни. *Підприємництво та інновації*. 2020. Вип. 13. С. 94–98. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pidinnov_2020_13_20
4. Смельяненко Л., Заболотна С. Систематизація механізмів та інструментів державної політики детінізації економіки. *Економічний простір*, № (185), 2023. С. 124–131. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/185-22>
5. Колісник А. С. Оподаткування в умовах цифровізації економіки: до питання правового регулювання. Актуальні проблеми господарської діяльності в умовах розбудови економіки Індустрії 4.0, 21 травня 2021 року. Харків: НДІ ПЗІР НАПрН України, 2021. С. 68–75. URI <https://openarchive.nure.ua/handle/document/17622>
6. Оджиковський В., Утіралова К., Чопик І. Віртуальні активи: stare по-новому. *Юридична газета*. № 1. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/informaciynne-pravotelekomunikaciyi/virtualni-aktiv-i-stare-ponovomu.html>
7. Makarov I., Schoar, A. Blockchain Analysis of the Bitcoin Market. NBER WP 29396. 2021. URL: <https://nber.org/papers/w29396>
8. Sarfo N. A. Central Bank Digital Currencies Raise Tax Questions. *Tax Notes International*. 2022. No. 107, pp. 989–992. URL: <https://taxnotes.com/lr/resolve/tax-notesinternational/central-bank-digital-currencies-raise-taxquestions/7dz6j>
9. Sean Foley, Jonathan R. Karlson, Tālis J. Putniņš, Sex, Drugs, and Bitcoin: How Much Illegal Activity Is Financed through Cryptocurrencies?, *The Review of Financial Studies*, Volume 32, Issue 5, May 2019, Pages 1798–1853. DOI: <https://doi.org/10.1093/rfs/hhz015>
10. Загальнодоступний інформаційно-довідковий ресурс. Державна податкова служба України. URL: <https://zir.tax.gov.ua/main/bz/view/?src=ques&id=40624>
11. Верховна Рада України. Про віртуальні активи : Закон України від 17.02.2022 № 2074-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20> (дата звернення: 06.03.2026).
12. Court of Justice of the European Union. Skatteverket v. David Hedqvist (Case C-264/14) : Judgment of the Court (Fifth Chamber) of 22 October 2015. URL: <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-264/14> (дата звернення: 26.03.2026).
13. Council of the European Union. Council Directive 2006/112/EC of 28 November 2006 on the common system of value added tax. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32006L0112> (дата звернення: 26.03.2026).
14. European Parliament, Council of the European Union. Regulation (EU) 2023/1114 on Markets in Crypto-assets (MiCA). *Official Journal of the European Union*. 2023. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32023R1114> (дата звернення: 06.03.2026).
15. State Tax Service of Ukraine. Yak vidobrazhaty u deklaratsii kryptovaliutu. URL: <https://kh.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/880088.html> (дата звернення: 26.03.2026).
16. KPMG Ukraine. Yak opodatkovuvaty kryptovaliutu v Ukraini. URL: <https://kpmg.com/ua/uk/home/media/press-releases/2024/05/yak-opodatkovuvaty-kryptovalyutu-v-ukrayini.html> (дата звернення: 22.03.2026).
17. American Chamber of Commerce in Ukraine. Podatky dlia kryptovaliut: aktualni vymohy ta maibutni zminy. URL: <https://chamber.ua/ua/news/podatky-dlia-kryptovaliut-aktualni-vymohy-ta-maibutni-zminy/> (дата звернення: 26.03.2026).

18. Mougayar W. *The Business Blockchain: Promise, Practice, and Application of the Next Internet Technology*. Wiley, 2016. 280 p.
19. Basel Committee on Banking Supervision. Prudential treatment of crypto asset exposures. Bank for International Settlements, 2022. URL: <https://www.bis.org/bcbs/publ/d531.htm> (дата звернення: 28.03.2026).
20. Онищенко О., Терновська В., Ковальов В. Інтеграція штучного інтелекту в діяльність фінансово-кредитних установ: обліково-аналітична трансформація та стратегічні наслідки. *Сталий розвиток економіки*. 2026. № 1 (58), с. 612–620. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2026-58-80> (дата звернення: 08.03.2026).
21. KPMG. Tax and Legal Implications of Crypto Asset Ownership. KPMG, 2025. URL: <https://home.kpmg/xx/en/home/insights/2025/01/tax-legal-crypto-assets.html> (дата звернення: 08.03.2026).
22. Financial Action Task Force (FATF). Guidance for a Risk Based Approach to Virtual Assets and Virtual Asset Service Providers. Paris: FATF, 2021. URL: <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Fatfrecommendations/Guidance-rba-virtual-assets-2021.html> (дата звернення: 29.03.2026).
23. Онищенко О.В., Терновська В.С., Ковальов В.В. Штучний інтелект у банківській системі: сучасний стан, напрями застосування та ефекти цифрової трансформації. *Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор»*. 2026. Вип. 1 (84). С. 544–549. DOI: <https://doi.org/10.32782/business-navigator.84-84> (дата звернення: 29.03.2026).
24. European Banking Authority (EBA). EBA Opinion on ‘virtual currencies’. EBA/Op/2014/08, 2014. URL: <https://bit.ly/4c60sqv> (дата звернення: 29.03.2026).
25. Onyshchenko O., Ternovska V., Kovalov V. Artificial intelligence in banking: modern models and implementation challenges. *Social Development: Economic and Legal Issues*. 2025. No. (12). DOI: <https://doi.org/10.70651/3083-6018/2025.12.05> (дата звернення: 29.03.2026).

REFERENCES

1. Burashnikova O. S. (2023). Mizhnarodnyi dosvid tsyfrovizatsii v podatkovii sferi [International experience of digitalization in the tax sphere]. *Filosofia ekonomiky ta upravlinnia – Philosophy of Economy and Management*, no. 14 (91), pp. 17–25. DOI: <https://doi.org/10.32782/hst-2023-14-91-17> [in Ukrainian].
2. Moiseiev V. (2023). Opodatkuvannia kryptovaliut: svitova praktyka ta sytuatsiia v Ukraini [Taxation of cryptocurrencies: world practice and the situation in Ukraine]. The Page. Available at: <https://thepage.ua/ua/economy/opodatkuvannya-kriptovalyut-u-sviti-ta-ukrayini-u-zhovtni-2023-roku> [in Ukrainian].
3. Davydenko N. M., Zhovnirenko O. V. & Olifer I. O. (2020). Vplyv tinovoi ekonomiky na podatkovu systemu krainy [Influence of the shadow economy on the tax system of the country]. *Pidpriemnytstvo ta innovatsii – Entrepreneurship and Innovation*, is. 13, pp. 94–98. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pidinnov_2020_13_20 [in Ukrainian].
4. Yemelianenko L. & Zabolotna S. (2023). Systematyzatsiia mekhanizmiv ta instrumentiv derzhavnoi polityky detinizatsii ekonomiky [Systematization of mechanisms and instruments of state policy of de-shadowing the economy]. *Ekonomichniy prostir – Economic Space*, no. 185, pp. 124–131. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/185-22> [in Ukrainian].
5. Kolisnyk A. S. (2021). Opodatkuvannia v umovakh tsyfrovizatsii ekonomiky: do pytannia pravovoho rehuliuвання [Taxation in the conditions of digitalization of the economy: on the issue of legal regulation]. *Aktualni problemy hospodarskoi diialnosti v umovakh rozbudovy ekonomiky Industriia 4.0 – Actual problems of economic activity in the conditions of development of the Industry 4.0 economy*, (pp. 68–75). Kharkiv : NDI PZIR NAPrN Ukrainy. Available at: <https://openarchive.nure.ua/handle/document/17622> [in Ukrainian].
6. Odzykovskiy V., Utiralova K. & Chopyk I. (2024). Virtualni aktyvy: stare po-novomu [Virtual assets: old in a new way]. *Yurydychna hazeta – Legal Gazette*, no. 1. Available at: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/informatsiyneprovotekomunikatsiivirtualni-aktivistare-ponovomu.html> [in Ukrainian].
7. Makarov I. & Schoar A. (2021). Blockchain Analysis of the Bitcoin Market. *NBER Working Paper* No. 29396. Available at: <https://www.nber.org/papers/w29396>
8. Sarfo N. A. (2022). Central Bank Digital Currencies Raise Tax Questions. *Tax Notes International*, no. 107, pp. 989–992. Available at: <https://www.taxnotes.com/lr/resolve/tax-notesinternational/central-bank-digital-currencies-raise-taxquestions/7dz6j>
9. Foley S., Karlsen J. R. & Putniņš T. J. (2019). Sex, Drugs, and Bitcoin: How Much Illegal Activity Is Financed through Cryptocurrencies? *The Review of Financial Studies*, vol. 32, is. 5, pp. 1798–1853. DOI: <https://doi.org/10.1093/rfs/hhz015>
10. Derzhavna podatkovna sluzhba Ukrainy (2024). Zahalnodostupnyi informatsiino-dovidkovyi resurs [Public Information and Reference Resource]. Available at: <https://zir.tax.gov.ua/main/bz/view/?src=ques&id=40624> [in Ukrainian].
11. Verkhovna Rada Ukrainy (2022). Pro virtualni aktyvy: Zakon Ukrainy vid 17.02.2022 No. 2074-IX [On Virtual Assets: Law of Ukraine from 17.02.2022 No. 2074-IX]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20> [in Ukrainian].
12. Court of Justice of the European Union (2015). Skatteverket v. David Hedqvist (Case C-264/14): Judgment of the Court (Fifth Chamber) of 22 October 2015. Available at: <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-264/14>
13. Council of the European Union (2006). Council Directive 2006/112/EC of 28 November 2006 on the common system of value added tax. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32006L0112>
14. European Parliament, Council of the European Union (2023). Regulation (EU) 2023/1114 on Markets in Crypto-assets (MiCA). Official Journal of the European Union. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32023R1114>

15. State Tax Service of Ukraine (2024). Yak vidobrazhaty u deklaratsii kryptovaliutu [How to display cryptocurrency in the declaration]. Available at: <https://kh.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/880088.html>
16. KPMG Ukraine (2024). Yak opodatkovuvaty kryptovaliutu v Ukraini [How to tax cryptocurrency in Ukraine]. Available at: <https://kpmg.com/ua/uk/home/media/press-releases/2024/05/yak-opodatkovuvaty-kryptovalyutu-v-ukrayini.html>
17. American Chamber of Commerce in Ukraine (2024). Podatky dlia kryptovaliut: aktualni vymohy ta maibutni zminy [Taxes for cryptocurrencies: current requirements and future changes]. Available at: <https://chamber.ua/ua/news/podatky-dlia-kryptovaliut-aktualni-vymohy-ta-maibutni-zminy/>
18. Mougayar W. (2016). The business blockchain: Promise, practice, and application of the next internet technology. Wiley.
19. Basel Committee on Banking Supervision (2022). Prudential treatment of crypto-asset exposures. Bank for International Settlements. Available at: <https://www.bis.org/bcbs/publ/d531.htm>
20. Onyshchenko O., Ternovska V. & Kovalov V. (2026). Intehratsiia shtuchnoho intelektu v diialnist finansovo-kredytnykh ustanov: oblikovo-analitychna transformatsiia ta stratehichni naslidky [Integration of artificial intelligence into the activities of financial and credit institutions: accounting and analytical transformation and strategic consequences]. *Stalyi rozvytok ekonomiky – Sustainable Development of the Economy*, no. 1 (58), pp. 612–620. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2026-58-80> [in Ukrainian].
21. KPMG (2025). Tax and Legal Implications of Crypto Asset Ownership. Available at: <https://home.kpmg/xx/en/home/insights/2025/01/tax-legal-crypto-assets.html>
22. Financial Action Task Force (FATF) (2021). Guidance for a Risk-Based Approach to Virtual Assets and Virtual Asset Service Providers. Paris: FATF. Available at: <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Fatfrecommendations/Guidance-rba-virtual-assets-2021.html>
23. Onyshchenko O. V., Ternovska V. S. & Kovalov V. V. (2026). Shtuchnyi intelekt u bankivskii systemi: suchasnyi stan, napriamy zastosuvannia ta efekty tsyfrovoy transformatsii [Artificial intelligence in the banking system: current state, directions of application and effects of digital transformation]. *Biznes-navihator – Business Navigator*, is. 1 (84), pp. 544–549. DOI: <https://doi.org/10.32782/business-navigator.84-84> [in Ukrainian].
24. European Banking Authority (EBA) (2014). EBA Opinion on ‘virtual currencies’. EBA/Op/2014/08. Available at: <https://bit.ly/4c60sqv>.
25. Onyshchenko O., Ternovska V. & Kovalov V. (2025). Artificial intelligence in banking: modern models and implementation challenges. *Social Development: Economic and Legal Issues*, is. 12. DOI: <https://doi.org/10.70651/3083-6018/2025.12.05>

Oksana Onyshchenko, Kremenчук Mykhailo Ostrohradskyyi National University. Taxation of crypto assets in Ukraine: accounting models and European implementation practices.

Annotation. The purpose of the article is to substantiate theoretical and applied approaches to the taxation and accounting of transactions with crypto assets in the context of the transformation of the tax system of Ukraine and its European integration course. **Methodology of research.** To achieve the stated purpose, the following research methods are applied: logical generalization and scientific abstraction, structural and comparative analysis, systematization of regulatory documents, as well as analytical methods for interpreting the taxation practice of crypto assets in Ukraine and EU countries. **Findings.** The economic and legal nature of crypto assets as a tax object is substantiated, approaches to their classification for tax and accounting purposes are generalized, and the specifics of taxation of income of individuals and legal entities from transactions with crypto assets are analyzed, including possible models of value added tax application based on European practice. Methodological principles for documentary confirmation of transactions with crypto assets and ownership rights to them are proposed; tools for integrating AML/CTF requirements into the accounting and internal control systems of enterprises are outlined. It is argued that the implementation of the proposed approaches contributes to increasing the transparency and predictability of the tax regime for crypto assets, reducing tax and compliance risks for market participants, and strengthening the financial security of the tax system in the conditions of «cryptoization» of the economy. **Practical value.** The proposed theoretical and applied approaches can be used by legislators, tax authorities, enterprises and financial institutions when developing and implementing internal policies for the taxation and accounting of crypto assets, designing procedures for documentary support of crypto transactions and building internal AML/CTF control systems. Their practical application will facilitate the harmonization of the Ukrainian tax framework with European standards in the field of virtual asset regulation and will improve the quality of financial reporting of entities that operate with crypto assets.

Keywords: crypto assets, taxation, value added tax, accounting, documentary evidence, AML/CTF, virtual assets, tax system, financial security.

Дата надходження статті: 23.04.2026

Дата прийняття статті: 14.05.2026

Дата публікації статті: 22.06.2026